

โครงการวิจัยความร่วมมือ ระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นิรันดร์ กุลทานนท์

นักวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักการและเหตุผล

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติในหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีหน้าที่ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติต้องให้สภาที่ปรึกษาให้ความเห็นก่อนพิจารณาประกาศใช้ รวมทั้งให้คำเสนอแนะต่อรัฐบาลในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

สภาที่ปรึกษาเป็นองค์กร/กลไกการติดตามการดำเนินงานตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกลไกทางการเมืองภาคพลเมืองที่สำคัญ ที่เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มีบทบาทในการสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือประเมินปัญหา สาธารณะต่างๆ เพื่อรองรับและสนับสนุนทางด้านข้อมูลในการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล รวมทั้งเป็นองค์กรที่เสริมสร้างการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการส่งผ่านข้อมูล และการตัดสินใจในทางนโยบาย สภาที่ปรึกษา จึงเป็นสถาบัน/องค์กรที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการประสานความร่วมมือกับภาคประชาชน กลุ่มองค์กร และเครือข่ายต่างๆ ให้มีความ ตระหนัก เอาใจใส่ต่อปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งภาคประชาชนสามารถสะท้อนข้อเท็จจริงอย่างเป็นองค์รวม ในการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น ภารกิจ "การให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐบาล" จึงเป็นภาระและหน้าที่

สำคัญของสภาที่ปรึกษา โดยได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาจนเข้าสู่ปีที่ 3 (2544 - 2547) โดยมีกรอบการดำเนินงานตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

จุดเริ่มต้นของการได้มาซึ่งคำปรึกษาและข้อเสนอแนะ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีข้อมูลที่ครอบคลุมในมิติของด้านเศรษฐกิจและสังคมในลักษณะของข้อมูลความเป็นจริง ที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือและเป็นความต้องการจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง โดยตั้งบนอยู่พื้นฐานของเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อประชาชนและโดยประชาชน ที่รองรับและสนับสนุนกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย และการเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้ทางการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งจะเป็นอีกพัฒนาการหนึ่งของการปฏิรูปการเมืองไทย

ในรอบ 2 - 3 ปีที่ผ่านมา (2544 - 2546) สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน อันเป็นยุทธศาสตร์ที่เร่งด่วน ที่ต้องมีการเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือกับองค์กร เครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในลักษณะเปิดกว้าง บนพื้นฐานของหลักการของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และเป็นแนวทางที่สนับสนุนให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างสภาที่ปรึกษา กับเครือข่ายภาคประชาชน ที่ยึดแนวทางการทำงานร่วมกับการเรียนรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ ร่วมกัน ด้วยวิธีการ พบปะหารือ ระดมความคิดเห็นทั้งในลักษณะของการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมในรูปแบบเปิดเวทีสาธารณะแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อเท็จจริงร่วมกัน โดยยึดภารกิจและหน้าที่ของสภาที่ปรึกษา ที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับ "แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ" ตามหมวด 5 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงมีความจำเป็นต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และการมีส่วนร่วมต่อการกำหนด การรับรู้ และการให้ความสำคัญต่อแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ อันเป็นภารกิจที่สำคัญของสภาที่ปรึกษา ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ

จากผลการศึกษาที่สำนักงานสภาที่ปรึกษา ร่วมกับ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในโครงการศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือและการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษา ใน 2 โครงการ คือ โครงการระยะที่ 1 เรื่อง "สภาที่ปรึกษา ในความคาดหวังของสังคมไทยและความเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชน" และโครงการระยะที่ 2 เรื่อง "การประสานความร่วมมือระหว่างสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับเครือข่ายภาคประชาชนและการศึกษาผลการพัฒนาตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ" จากการศึกษาพบว่า ประชาชน กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายต่างๆ ส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยรู้จัก หรือมีความรู้ความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของสภาที่ปรึกษา ที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ อันมีประเด็นที่ครอบคลุมมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นกรอบสำคัญสำหรับแนวทางการกำหนดนโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาล และผลการศึกษาในระยะที่ 2 พบว่า การจะให้แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถตอบ

สนองความต้องการของประชาชนได้นั้น สภาที่ปรึกษา จึงต้องทำหน้าที่เป็นองค์กรสำคัญ โกวาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐแก่ภาคประชาชน ตลอดจนต้องรวบรวมประเด็นสำคัญและวิเคราะห์ติดตามผลของการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่ได้จากการประสานความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรและเครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วน

ดังนั้น เพื่อตอบสนองกระบวนการทำงานของสภาที่ปรึกษา ที่ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานตามภารกิจและหน้าที่ของสภาที่ปรึกษา นั้น ควรมีความต่อเนื่องของการประสานความร่วมมือกับองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน เพื่อที่จะสะท้อนข้อข้อมูล ข้อเท็จจริงจากผลการดำเนินงานตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐอย่างสม่ำเสมอ และเห็นว่า ควรมีการสร้างความร่วมมือในการรักษาพันธมิตร คือ องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนเดิมและเสริมสร้างเครือข่ายใหม่ในพื้นที่ 41 จังหวัด และควรมีการขยายงานเพิ่มอีก 35 จังหวัด ที่ยังไม่ได้ดำเนินการในโครงการระยะที่ 1-2 ให้ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเจตนารมณ์แห่งการมีสภาที่ปรึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจหลัก ตลอดถึงกระบวนการทำงานของสภาที่ปรึกษา โดยเฉพาะมุ่งเน้น "การสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเครือข่ายภาคประชาชน" ที่เป็นระบบ ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือ อันเป็นฐานที่สำคัญในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อประกอบการพิจารณาของสภาที่ปรึกษา ก่อนให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะคณะรัฐมนตรีต่อไป

ด้วยเหตุนี้ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ร่วมกับนักวิจัยสถาบันอุดมศึกษาในสวนภูมิภาค ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ และส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคประชาชน กอปรกับผลงานที่เคยร่วมงานกับสภาที่ปรึกษา และสำนักงานสภาที่ปรึกษา ได้พิจารณาความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาวิจัย การเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วน และการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทางนโยบายเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทย ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ และการสร้างกลไกช่องทาง การเข้าถึงประชาชนระดับรากหญ้า รวมทั้งเพื่อการสนับสนุนการทำงานของสมาชิกสภาที่ปรึกษา และสำนักงานสภาที่ปรึกษา จึงได้เสนอจัดทำโครงการระยะที่ 3 ขึ้นภายใต้ชื่อ "โครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" ทั้งนี้ เพื่อรองรับการดำเนินภารกิจต่างๆ ของสภาที่ปรึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานของที่สภาที่ปรึกษา ที่มีกระบวนการทำงานครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษา ในคราวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อให้เครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วนได้ทราบบทบาท และหน้าที่ของสภาที่ปรึกษากับทั้งเพื่อสร้างความสัมพันธ์และมีระบบ กลไกเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

(2) เพื่อให้เครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และมีส่วนร่วมกับสภาที่ปรึกษา ในการเสนอแนะ และให้ความเห็นต่อรัฐบาล อันเป็นประโยชน์โดยตรงต่อภาคประชาชน

(3) เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำฐานข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วนในลักษณะ ข้อมูลเครือข่ายบุคคล กลุ่ม องค์กร และแนวทางการดำเนินงาน ทั้งในประเด็นปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเศรษฐกิจและสังคม ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในการที่จะเสริมการปฏิบัติงานของคณะทำงานของสภาที่ปรึกษา ในการนำไปวิเคราะห์ศึกษาและสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเสนอต่อสภาที่ปรึกษา

(4) เพื่อเป็นฐานข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษา ชุดต่อไป โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2543 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามมาตรา 27 ต่อไป

เป้าหมาย

(1) เป้าหมายงาน

1) ประสานความร่วมมือระหว่างสภาที่ปรึกษาฯ กับเครือข่ายภาคประชาชนและเครือข่ายที่สร้างเสริมขึ้นใหม่ใน 41 จังหวัดนำร่อง ที่ดำเนินการแล้วในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 พร้อมทั้งขยายขอบข่ายงานในจังหวัดใหม่อีก 35 จังหวัด ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ 76 จังหวัด

2) เสริมสร้างการรับรู้และสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทภารกิจของสภาที่ปรึกษาฯ ในการเป็นองค์กรที่จะร่วมดูแลผลประโยชน์ของประชาชนตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และผลการดำเนินงานของรัฐบาลตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญดังนี้

- แกนนำองค์กรกลุ่มเครือข่ายเดิมและที่สร้างเสริมขึ้นใหม่ใน 41 จังหวัดเดิมและ 35 จังหวัดใหม่

- กลุ่มสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น
- กลุ่มนักวิชาการและอาจารย์ในสถาบันการศึกษาทุกระดับในแต่ละภูมิภาค
- กลุ่มภาคธุรกิจ / เอกชน
- กลุ่มองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น

3) เสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลที่ได้รับจากภาคสนามหรือพื้นที่ ตลอดจนการจัดกิจกรรมให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ กับเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้คณะทำงานของสภาที่ปรึกษาฯ นำไปใช้ประโยชน์ในการทำหน้าที่ของสภาที่ปรึกษาฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลคุ้มค่าในการดำเนินงาน

4) เสนอรายงานข้อมูลองค์กรภาคประชาชนที่ครอบคลุมแยกตามบัญชีท้าย พ.ร.บ. สภาที่

ปรึกษา ที่สำนักงานฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษา
ในคราวต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) รายงานผลการศึกษาวิจัยที่มีความสมบูรณ์ในด้านเนื้อหาและการนำไปใช้ พร้อมทั้ง
มีชุดความรู้เกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ชุดความรู้เกี่ยวกับองค์กรเครือข่าย (ตามท้ายบัญชี
พ.ร.บ.สภาที่ปรึกษาฯ) และชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้/การจัดการเครือข่าย
รวมทั้งหมด 3 ชุดความรู้

(2) เป้าหมายพื้นที่ ครอบคลุม 76 จังหวัดทั่วประเทศ ดังนี้

1) 41 จังหวัดนำร่องเดิมประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ น่าน พะเยา ลำปาง สุโขทัย จันทบุรี
ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ชัยนาท นครนายก ยะลา สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา เชียงราย ลำพูน
แพร่ เพชรบูรณ์ ลพบุรี สระแก้ว กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสาคร ปทุมธานี นนทบุรี ระยอง ตราด
นครพนม สกลนคร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ตรัง พัทลุง และปัตตานี

2) 35 จังหวัดใหม่ ประกอบด้วย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พะเยา อุตรดิตถ์ ตาก เลย กำแพงเพชร
พิจิตร อุทัยธานี สิงห์บุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา นครปฐม สมุทรสงคราม
ปราจีนบุรี ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร
หนองบัวลำภู หนองคาย หนอง ขุมพร พังงา ภูเก็ต กระบี่ สตูล นราธิวาส และกรุงเทพมหานคร

ยุทธศาสตร์

ในการดำเนินการตาม โครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษา
คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การดำเนินการตามวิสัยทัศน์ ปรัชญาและพันธกิจของสภาที่ปรึกษา ที่ว่า "สภาที่
ปรึกษาเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่ใช้สติและปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความรู้
เพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงให้สังคมมีโอกาสและเกิดศักยภาพไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นในอนาคต ด้วย
ความเสมอภาค ด้วยความโปร่งใส ด้วยการมีส่วนร่วม ด้วยความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ
ด้วยความเที่ยงธรรมและมีเหตุผลอธิบายต่อสังคมได้" โดยมีพันธกิจหลัก 3 ประการ คือ

(1) การติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐ
ธรรมนูญ เพื่อตรวจสอบดูแลการทำหน้าที่ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมและประชาชน

(2) ให้ความเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนอื่นๆ ตามที่กฎหมาย
กำหนด เพื่อให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับ
เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

(3) สะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นกับภาคประชาชนด้วยการวิเคราะห์
สังเคราะห์ในเชิงกระบวนการบูรณาการทางความคิด (Integration) เน้นการมองมิติต่างๆ ให้
เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม (Interdisciplinary) เพื่อตอบสนองการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาภายใน

ได้กระบวนกรมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. การมีส่วนร่วมและการกระจายภารกิจการทำงานสู่ภูมิภาค และองค์กร เครือข่ายทั่วประเทศ ในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน จากภาคประชาชน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้ประสานงานประจำภูมิภาคและระดับจังหวัด

3. การเป็นหุ้นส่วนแห่งความร่วมมือ ที่สามารถระดมความคิดเห็น กระบวนกรทำงาน และพลังความรู้ในการดำเนินการ ที่มาจากองค์กร เครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งภาครัฐ นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชนทั่วไป

4. การยกระดับความรู้อย่างต่อเนื่อง ในลักษณะของ การพัฒนาจากข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) ความรู้ (Knowledge) สู่กระบวนการทำให้คำปรึกษามบนฐานความรู้ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ขั้นตอน กระบวนการ และวิธีการ

เพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งสามารถนำผลมาประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์สภาพองค์กร เครือข่ายภาคประชาชนทุกภาส่วนตามบัญชีท้าย พ.ร.บ. สภาที่ปรึกษาฯ ในขั้นตอนนี้ คณะผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางในการศึกษา โดยเป็นการพิจารณา ศึกษา วิเคราะห์ถึงกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ที่มีกิจกรรม ความเคลื่อนไหวและการเชื่อมโยงกัน ในลักษณะเครือข่ายและประชาสังคมในระดับจังหวัดภูมิภาค โดยยึดตามลักษณะขององค์กร เครือข่าย ตามบัญชีท้าย พ.ร.บ. สภาที่ปรึกษาฯ รวมทั้งกลุ่มองค์กรที่เคยส่งตัวแทนเข้าสมัครเข้าเป็นสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ โดยผ่านการวิเคราะห์และการเสนอแนะของสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ นักวิจัยประจำภูมิภาค ผู้ประสานงานวิจัยในระดับจังหวัด และใช้วิธีการเข้าไปหารือกับบุคคลและองค์กรที่สำคัญ ซึ่งกำหนดเป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

(1) แกนนำ องค์กร กลุ่มองค์กร เครือข่ายในพื้นที่ 41-เดิม และ 35 จังหวัดใหม่ โดยเป็นกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ ที่มีกิจกรรมการดำเนินการของกลุ่มองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น ในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม และที่ดำเนินการในลักษณะของการเชื่อมโยง กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เข้าเป็นเครือข่ายประชาสังคมหรือกลุ่มกิจกรรมหลักในระดับจังหวัด

(2) กลุ่มสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น

(3) กลุ่มนักวิชาการและอาจารย์ในสถาบันการศึกษาทุกระดับในแต่ละภูมิภาค

(4) กลุ่มภาคธุรกิจ/เอกชน

(5) กลุ่มองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยการเข้าหาแกนนำทั้ง 5 กลุ่มเบื้องต้นดังกล่าว เพื่อเป็นการศึกษาถึงลักษณะความเคลื่อนไหว กิจกรรมที่สำคัญ ความหลากหลายของกิจกรรมและการดำเนินงาน และการเชื่อมโยงกับองค์กร เครือข่ายอื่นๆ ซึ่งจะเป็นการให้ทราบชัดว่า กลุ่ม องค์กร เหล่านี้ได้มีแนวทางการดำเนินงานที่สร้างกระบวนการเรียนรู้และพลังของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาสาธารณะได้ รวมทั้งทราบถึงการยอมรับของกลุ่มองค์กรในระดับจังหวัด ที่จะสานต่อหรือเชื่อมโยงกับกระบวนการทำงานของสภาที่ปรึกษาฯ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเป็นพลวัต (Dynamic) ของกลุ่มองค์กร เครือข่ายในทุกกระดับ และในทุกประเด็นทั้งในด้านพื้นที่ ประเด็นปัญหา และความสนใจของภาคประชาชน

2. ขั้นตอนการศึกษาและปรับปรุงรูปแบบ วิธีการและกระบวนการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ในขั้นตอนนี้ เป็นการปรึกษาหารือกับตัวแทนสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ตัวแทนสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ นักวิจัยประจำโครงการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และแกนนำกลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชนทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าว เพื่อทราบถึงรูปแบบ วิธีการและกระบวนการประสานความร่วมมือ โดยแนวทางการดำเนินการดังกล่าว จะดำเนินการในลักษณะของการประชุมสัมมนาร่วมกับแกนนำระดับภูมิภาค (ขั้นเตรียมการ) ทั้งนี้เพื่อให้แกนนำเครือข่ายภาคประชาชนได้ร่วมกำหนดรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการประสานความร่วมมือกับการดำเนินการของสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ขั้นตอนการศึกษาและดำเนินกิจกรรมความร่วมมือระหว่างสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ กับ เครือข่ายภาคประชาชนในการสะท้อนปัญหาและเสนอข้อเท็จจริงตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน และนักวิจัย นักวิชาการประจำภูมิภาค ในลักษณะของการร่วมรับผิดชอบของทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้รายงานผลการศึกษา วิเคราะห์ และประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะและให้ข้อคิดเห็นอย่างบูรณาการ โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

(1) การประชุมสัมมนาโดยมีผู้เข้าร่วมตามคำแนะนำของสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ และจากการศึกษาวิเคราะห์ของนักวิจัยและผู้ประสานงานวิจัยในระดับจังหวัด ดังนี้

1) จัดประชุมสัมมนาแกนนำระดับภูมิภาค (เตรียมการ) 5 ครั้ง ใน 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้ โดยมีแกนนำเข้าร่วมภาคละ 50 - 60 คน หรือโดยรวมประมาณ 200 - 220 คน โดยมาจากจังหวัดเดิม 41 จังหวัดและจังหวัดใหม่ 35 จังหวัด ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

2) ประชุมสัมมนาแกนนำระดับจังหวัด 35 ครั้ง ใน 35 จังหวัด โดยมีแกนนำใน 35 จังหวัดฯ

ละ 120 คน

3) ประชุมสัมมนาสรุประดับภูมิภาค 5 ภาคๆ ละ 1 ครั้ง รวม 5 ครั้ง โดยมีแกนนำระดับจังหวัดของแต่ละภูมิภาคเข้าร่วมประชุมสัมมนาประมาณ 200 - 220 คน

4) ประชุมสัมมนาระดับประเทศ 1 ครั้ง โดยมีแกนนำระดับจังหวัดทั่วประเทศ 76 จังหวัด และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ เข้าร่วมสัมมนาประมาณ 500 คน เพื่อนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

โดยการประชุมสัมมนาตามข้อ 1-3 คณะผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นในการประชุมสัมมนาตามข้อกำหนดของสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ตามโครงการในครั้งนี้อย่าง

- การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญของสภาที่ปรึกษาฯ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยมีประเด็นย่อย ได้แก่

1) บทบาท อำนาจหน้าที่ และความสำคัญของสภาที่ปรึกษาฯ ในการให้ความเห็นต่อผลการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

2) การได้มาซึ่งประเด็นปัญหาที่สภาที่ปรึกษาฯ ควรยกมาหารือเพื่อเป็นการให้คำปรึกษาหรือเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี

3) ประเด็นสำคัญหรือการประเมินผลนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนต้องการให้รัฐเร่งดำเนินการโดยผ่านสภาที่ปรึกษาฯ

4) การดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาฯ ที่มีนัยสำคัญต่อความเป็นอิสระ (ปราศจากการแทรกแซงของอิทธิพลการเมืองและการต่อรองผลประโยชน์) รวมทั้งการจัดโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน

5) ภารกิจของสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ในทางปฏิบัติที่ต้องทำ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาฯ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

- การสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง และประเด็นเนื้อหาต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และการดำเนินการของสภาที่ปรึกษาฯ รวมทั้งคณะทำงานของสภาที่ปรึกษาฯ

- แนวทางการประสานความร่วมมือที่เป็นรูปธรรม บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของสภาที่ปรึกษาฯ สำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ กับภาคประชาชนที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

(2) การสำรวจความคิดเห็น (Poll) โดยเป็นการสำรวจความคิดเห็นจากภาคประชาชนในประเด็นต่างๆ ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่จะให้มีการสัมมนา หรือที่สภาที่ปรึกษาฯ ต้องการให้ดำเนินการ เพื่อประโยชน์ในการทำหน้าที่ของสภาที่ปรึกษาฯ อย่างน้อย 3 ครั้ง ในระหว่างการดำเนินการตามโครงการ

4. ขั้นตอนการศึกษาและเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและกาเชื่อมโยงกับองค์กรกลุ่มวิชาการในสถาบันการศึกษาในพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยในขั้นตอนนี้

คณะผู้ศึกษาดำเนินการในลักษณะของภาคีร่วมในการส่งเสริมการจัดการความรู้และการสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง โดยเสริมสร้างกลไกการเชื่อมโยงที่ให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น (ผ่านนักวิจัยและสถาบันประจำภูมิภาค) เป็นผู้ร่วมในการเสริมสร้างเครือข่ายทางวิชาการ

5. ขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ และจัดทำรายงานเกี่ยวกับสถานภาพของภาคประชาชนในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ ตามบัญชีท้าย พ.ร.บ. สภาที่ปรึกษาฯ โดยในขั้นตอนนี้ คณะผู้ศึกษาดำเนินการตามฐานข้อมูลของผู้ประสานงานวิจัยในระดับจังหวัด และนักวิจัยประจำภูมิภาค ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กร เครือข่ายภาคประชาชนในแต่ละพื้นที่ และตามคำแนะนำของสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ และนักวิชาการในท้องถิ่น

6. ขั้นตอนการถ่ายทอดเทคนิคการประสานงานและการทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนให้กับเจ้าหน้าที่สำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ โดยในขั้นตอนนี้ คณะผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการใน ลักษณะ คือ

(1) การให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ เข้าร่วมดำเนินการตามโครงการในการติดต่อประสานงาน การลงพื้นที่ การเข้าร่วมประชุมสัมมนาในระดับจังหวัด/ภูมิภาค

(2) การถ่ายทอดเทคนิคดังกล่าว โดยกระบวนการฝึกอบรมของนักวิจัยประจำโครงการผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้และเครือข่าย

7. ขั้นตอนการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาองค์ความรู้ จะดำเนินการในลักษณะของการนำผลการศึกษาที่ได้ดำเนินการตามโครงการในระยะที่ 1-2 และ 3 และการสัมมนาทางวิชาการร่วมกับนักวิชาการ ที่มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ มาพัฒนาเป็นชุดความรู้ในด้านต่างๆ จำนวน 3 ชุด ได้แก่ ชุดความรู้เกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ชุดความรู้เกี่ยวกับองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน และชุดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานเครือข่ายและการพัฒนา เพื่อเผยแพร่ต่อเจ้าหน้าที่สำนักงาน และสาธารณชน องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนทั่วไป

8. ขั้นตอนการจัดทำระบบฐานข้อมูล (Database) ในลักษณะของการดำเนินการตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนี้

(1) จัดทำทำเนียบ (Directory) กลุ่ม องค์กร เครือข่าย ทุกภาคส่วนที่มีการพัฒนา (update) ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบระบบฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ที่สามารถตอบสนองการดำเนินการของสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) จัดทำเว็บไซต์ (Website) ของโครงการฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูล (Webboard) จากองค์กร เครือข่ายทุกภาคส่วน และเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้กับสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ในลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง (Two way communication)

9. ขั้นตอนการประชาสัมพันธ์โครงการ

(1) เน้นการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกภาคส่วนที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะที่ 3 เช่น บทบาท หน้าที่ ของสภาที่ปรึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ เป็นต้น

(2) การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ อาทิ press release กระจายข่าวสารในวงกว้าง ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด คมชัดลึก มติชน ฯลฯ และสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ เช่น ช่อง 3, 5, 7, 9, ITV ตลอดจนสถานีวิทยุทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กระบวนการดำเนินการศึกษาวิจัย

นอกจากขั้นตอนการดำเนินงานทั้ง 6 ขั้นตอนดังกล่าว กระบวนการดำเนินการศึกษาวิจัย คณะผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางและกระบวนการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมและกระบวนการทำงานของภาคีต่างๆ ในลักษณะของความร่วมมือและการจัดการประจำภูมิภาคที่มีการเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม โดยมี สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นคณะผู้วิจัยประจำโครงการหลัก (ส่วนกลาง) และมีคณะที่ปรึกษา นักวิจัย และผู้ประสานงานวิจัยในระดับจังหวัด/ภูมิภาค ร่วมดำเนินการในฐานะภาคีความร่วมมือ ที่จะนำไปสู่การประสานความร่วมมือที่ต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีนักวิชาการ นักวิจัย และผู้ประสานงานในระดับจังหวัด 5 ภูมิภาค โดยได้กำหนดไว้ดังนี้ (ดูรายละเอียดในบทที่ 2)

1. คณะที่ปรึกษา นักวิจัย และผู้ประสานงานระดับจังหวัดในภาคเหนือ
2. คณะที่ปรึกษานักวิจัยและผู้ประสานงานระดับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. คณะที่ปรึกษา นักวิจัย และผู้ประสานงานระดับจังหวัดในภาคกลาง/ตะวันตก
4. คณะที่ปรึกษา นักวิจัย และผู้ประสานงานระดับจังหวัดในภาคตะวันออก
5. คณะที่ปรึกษา นักวิจัย และผู้ประสานงานระดับจังหวัดในภาคใต้

ระเบียบวิธีการศึกษา

เพื่อให้แนวทางการศึกษาและการส่งเสริมการประสานความร่วมมือระหว่างสภาที่ปรึกษากับ องค์กร เครือข่ายภาคประชาชน บังเกิดผล อย่างเป็นรูปธรรม คณะผู้วิจัย จึงได้เสนอกรอบแนวความคิด (Conceptualization) และวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

(1) การศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งเน้นให้เกิดรูปแบบ (Model) ในการทำงาน เพื่อเกิดการสร้างหรือพัฒนารูปแบบทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นจากเครือข่ายภาคประชาชน และกลุ่มนักวิชาการ ใน 41 จังหวัดนำร่องเดิม และ 35 จังหวัดใหม่ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant Observation and Non Participant Observation) การ

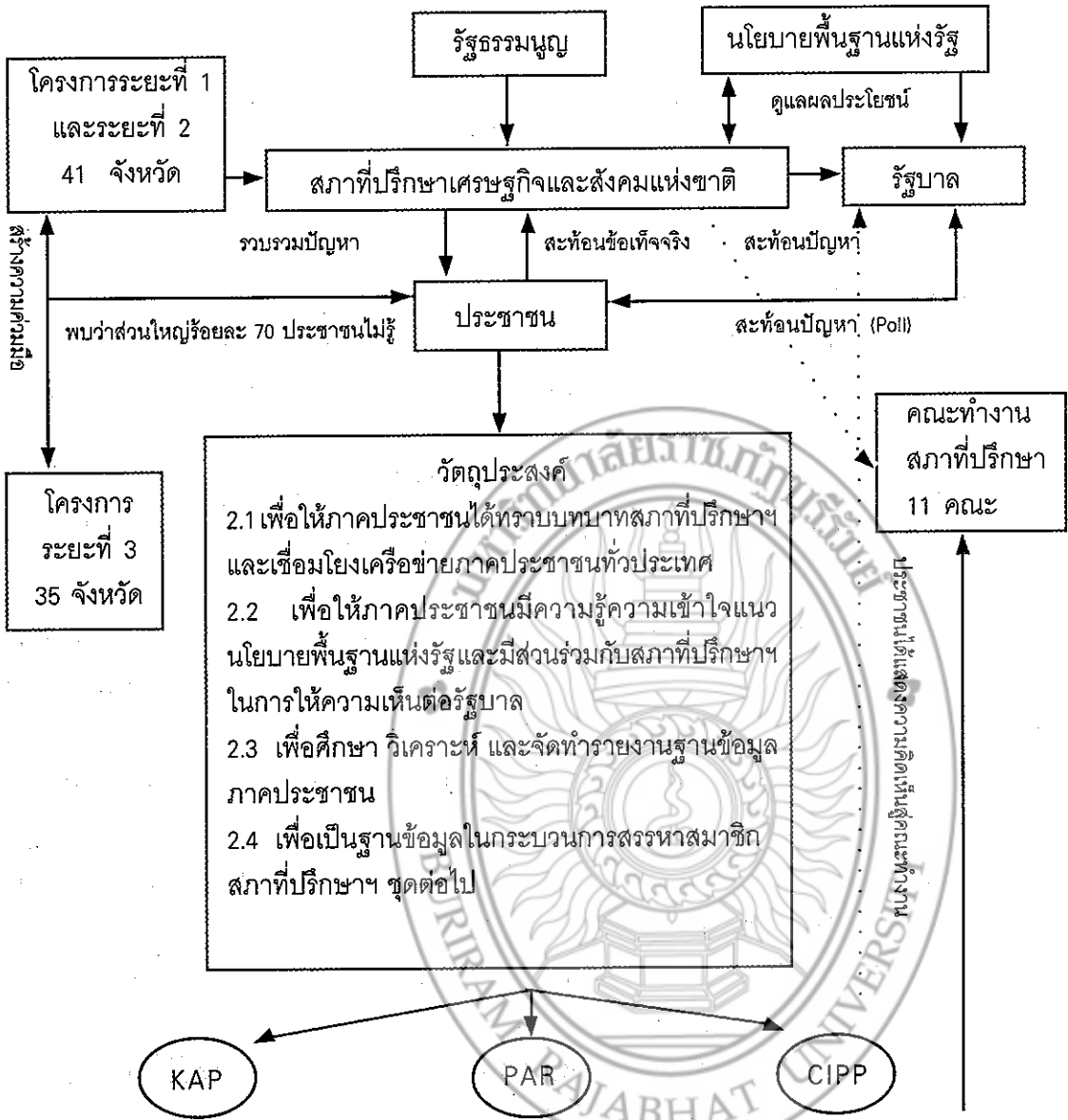
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และการใช้แบบสอบถามทั้งปลายเปิดปลายปิด และการระดมความคิดเห็นร่วมกันของทุกฝ่าย โดยการเข้าไปปรึกษาหารือ ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การจัดเวทีสาธารณะ การประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ โดยเน้นข้อมูลที่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและมีลักษณะเป็นขั้นตอนมีมติ กล่าวคือ สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้ เป็นที่ยอมรับโดยเสียงส่วนใหญ่ รวมทั้งการศึกษาความต่อเนื่องและความเคลื่อนไหวหรือพัฒนาการของกลุ่มองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน โดยอาศัยกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็ง เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล และศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินงานและประสานความร่วมมือ

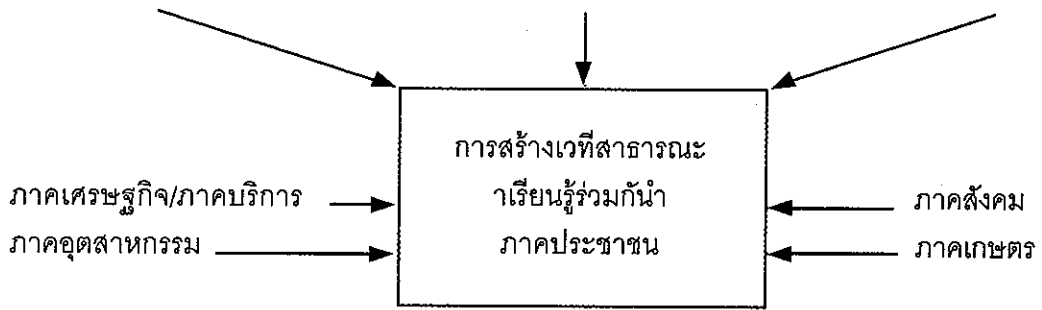
สำหรับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างองค์กร เครือข่ายภาคประชาชนนั้น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ทั้ง 5 ประเภทตามที่กล่าวแล้ว หรือที่ยึดตามบัญชีแนบท้าย พ.ร.บ.สภาที่ปรึกษาฯ

(2) กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ อาศัยแบบจำลอง "KAP Model" "CIPP Model" และเทคนิค "PAR" (Participatory Action Research) โดยมาใช้ในการศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน และเป็นการสร้างทัศนคติ ต่อกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนจนเป็นการสร้างกลวิธีในการปฏิบัติให้เกิดผลกับสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการติดตามประเมินผลที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อต้องการทราบถึงผลสำเร็จของการดำเนินการตามโครงการ

โดยในการดำเนินการตามระเบียบวิธี การดำเนินการของตัวแบบ "KAP Model" "CIPP Model" และ PAR นี้ จะเป็นกลยุทธ์หลักในการระดมความคิดเห็นจากภาคประชาชนไปสู่สภาที่ปรึกษาฯ และแนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย กล่าวคือ เมื่อประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitude) และกลไกการปฏิบัติ (Practice) ที่เหมาะสม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม PAR แล้ว ย่อมสามารถที่จะสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง และเชื่อมโยงกับกระบวนการทำงานของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และการทำงานของสภาที่ปรึกษาฯ และสำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ได้ ตามตัวแบบ CIPP Model ที่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยมีกรอบแนวคิด (Conceptualization) และตารางสรุป ดังนี้

กรอบแนวคิดในการดำเนินการตามโครงการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ภาคประชาชน/แกนนำเครือข่ายภาคประชาชนทั่วประเทศ ได้รับทราบบทบาท หน้าที่ และความสำคัญของสภาที่ปรึกษาฯ และมีแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ มีระบบ กลไกการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาฯ

(2) ภาคประชาชน/แกนนำเครือข่ายภาคประชาชนทั่วประเทศ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและให้ความคิดเห็นร่วมสภาที่ปรึกษาฯ ต่อรัฐบาล

(3) มีกระบวนการทำงานร่วมระหว่างองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนทุกภาคส่วน พร้อมทั้ง วิเคราะห์แนวทางการขยายเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาฯ ครอบคลุมทุกจังหวัด โดยมีช่องทางกลไก /กลุ่มบุคคลสนับสนุนปฏิบัติการ

(4) มีรายงานฐานข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายภาคประชาชนในทุกจังหวัด ทั่วประเทศ

- การสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริงโดยตรงจากเครือข่ายภาคประชาชน ที่มุ่งเน้นเรื่องผลการพัฒนา ของแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่รัฐบาลจัดทำขึ้น

- ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เฝ้าต่อการดำเนินงานของสภา ที่ปรึกษาฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของคณะทำงานของสภาที่ปรึกษาฯ

- องค์กร มีความสนใจที่จะสมัครเข้าเป็นองค์กร ผู้มีสิทธิเสนอข้อสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ใน โอกาส การสรรหาสมาชิกครั้งต่อไป

(5) มีข้อมูลจากภาคประชาชน เพื่อนำไปกำหนดการสร้างความเห็นร่วมกันระหว่าง สมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ได้รับการเสนอให้พิจารณาเป็นประเด็นระดับชาติ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นต่อคณะรัฐบาลต่อไป

(6) สภาที่ปรึกษาฯ มีทิศทางที่เหมาะสมในการติดตามการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐาน แห่งรัฐ

(7) สำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ได้ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลเครือข่ายในกระบวนการ สรรหาสมาชิกในคราวต่อไป

(8) สำนักงานสภาที่ปรึกษาฯ ได้รับประสบการณ์ และได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการประสานงานเครือข่าย การทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนการทำหน้าที่ของสภาที่ปรึกษาฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ร่วมกับนักวิชาการภาคีในส่วนภูมิภาค (ทีมวิจัย) ได้แก่ ที่ปรึกษา นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ประสานงานในระดับจังหวัด 76 จังหวัด

สรุปสถานการณ์เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์

1. สถานการณ์และความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนในระดับจังหวัด

องค์กรภาคประชาชนในบุรีรัมย์มีพัฒนาการ ความเป็นมา กว่า 20 ปี โดยเริ่มจากฐานของชุมชนที่พยายามหาทางรอดจากความล้มเหลวในการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว โดยคิดค้นหาทางออกโดยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน อาทิ พืช ผัก ผลไม้ สร้อยสระกลาง กลุ่มอู่ได้น้อย อ.ลำปลายมาศ (เกษตรผสมผสาน) พืชผักผลไม้ ภาชี กลุ่มเกษตรธรรมชาติ อ.แคนดง คุรุบาทสุทินันท์ ปรัชพฤกษ์ กลุ่มวนเกษตร อ.สตึก เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เน้นแนวเกษตรทางเลือกจนสามารถลดความเสี่ยงต่อราคาผลผลิต สร้างความพออยู่พอกิน จนเป็นต้นแบบทางเลือก ทางรอด ของเกษตรกรภาคอีสาน

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนเพื่อสร้างสวัสดิการในชุมชน เช่นธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งหลายกลุ่มสามารถขยายผลการดำเนินการสู่การมีสวัสดิการให้กับสมาชิกและพัฒนาชุมชนได้

ธุรกิจชุมชน หลายชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาของตนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เช่น การทอผ้าไหม การทำหัตถกรรม การแปรรูปอาหาร ทำโรงสีชุมชนการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร เป็นเครือข่ายต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน บุรีรัมย์มีข้าวหอมมะลิแดงที่เป็นสินค้าที่ตลาดต้องการมาก

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการรวมตัวกันเป็นชมรมรักษนกบุรีรัมย์ สมัชชาสิ่งแวดล้อมบุรีรัมย์ เครือข่ายลุ่มน้ำ เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายพลังงาน เหล่านี้ล้วนเกิดจากการตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยเฉพาะทางตอนใต้ของจังหวัดเป็นพื้นที่ป่าขนาดใหญ่อยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 2 แสนไร่ จึงเกิดเครือข่ายอนุรักษ์ป่าดงใหญ่อยู่ในชุมชนรอบๆป่าดงใหญ่

สำหรับชนชั้นกลางในเมือง และข้าราชการ นักธุรกิจ นักวิชาการที่ก้าวหน้าได้รวมตัวกันในรูป พหุภาคีหรือประชาสังคม (Civil Societies Group) กลุ่มบุรีรัมย์เสวนาหรือบุรีรัมย์ฟอรัม (Buriram Forum) เป็นที่รวมของบุคคลหลากหลายอาชีพ ที่มีความมุ่งหวังจะสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์ชุมชน และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลโดยมีรายการวิทยุชุมชน ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 101.75 เมกะเฮิรต์ เป็นสื่อกลางและยังมีเวที

แลกเปลี่ยนย่อยๆ ที่เป็นการแสดงความคิดเห็นด้านการเมืองภาคประชาชนของทีมงาน

ด้านการคุ้มครองบริโภค มีสมาคมเพื่อผู้บริโภครับเรื่องราวร้องทุกข์ ดูแลผู้บริโภคมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อเสนอทางเลือกให้กับผู้บริโภคสินค้าที่ปลอดภัยปราศจากสารพิษ และส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงสิทธิของผู้บริโภค ทำค่ายอบรมน้อย ให้เยาวชนมีส่วนร่วม

ในปี 2535 เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเข้าร่วมการเรียกร้องประชาธิปไตยในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ และร่วมเป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้งทั่วไปกับองค์กรกลาง จนขยายเครือข่ายไปครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด การเชื่อมร้อยเป็นเครือข่ายเริ่มเห็นชัดเจนขึ้น และเกิดเครือข่ายประชาชนเพื่อการเลือกตั้งเข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตการณ์เลือกตั้งมาโดยตลอด

ในปี 2540 เครือข่ายประชาชนเข้าร่วมรณรงค์รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ลงไปจัดเวทีประชาธิปไตยในหมู่บ้าน ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ปี 2542-44 ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจธนาคารโลกได้สนับสนุนงบประมาณมาฟื้นฟูชุมชนภายใต้โครงการ กองทุนชุมชน (SIF) เครือข่ายประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะทำงานกลั่นกรองโครงการและสนับสนุนโครงการพัฒนาอาชีพของชุมชนทั่วจังหวัด จัดทำแผนแม่บทชุมชน เกิดการขยายเครือข่ายไปกว้างขวาง เช่น เครือข่ายป่า เครือข่ายลุ่มน้ำ เครือข่ายสื่อและวิทยุชุมชน

ปี 2545-47 เครือข่ายประชาสังคมเข้าร่วมงานกับองค์กรอิสระหลายหน่วยงาน เช่น สกว. สปรส. พอช. สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจฯ สถาบันพระปกเกล้า สสส. เป็นต้น ในการทำงานพัฒนาทำวิจัยจัดเวทีประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ระหว่งแกนนำชุมชน พหุภาคีต่างๆ

2. รูปแบบและลักษณะการรวมกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนในจังหวัด

รูปแบบการรวมตัวของเครือข่ายภาคประชาชนในบุรีรัมย์พอจะจำแนกได้ดังนี้

1. องค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชน มักจะเป็นกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน เช่น กลุ่มเกษตร กลุ่มผู้เลี้ยงวัว เป็นต้น
2. กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น องค์กรชาวบ้านอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ชมรมรักษันก
3. องค์กรครู เช่น สมาคมครูชนบท จ.บุรีรัมย์
4. องค์กรพัฒนาเอกชน(NGO) เช่น มูลนิธิครูทิมบุญอึ้ง โครงการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน(นางรอง ลำปลายมาศ พุทไธสง) สถาบันส่งเสริมการพัฒนาอีสาน(สพส.) โครงการส่งเสริมบทบาทของคกรชาวบ้านอนุรักษ์ป่าดงใหญ่
5. กลุ่มพหุภาคี เช่น กลุ่มบุรีรัมย์ฟอรั่ม ประชาสังคมบุรีรัมย์
6. กลุ่มด้านสุขภาพและผู้บริโภค เช่น สมาคมเพื่อผู้บริโภค ชมรมแอโรบิค ชมรมจักรยาน
7. กลุ่มด้านท่องเที่ยว ธุรกิจ เช่น ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวบุรีรัมย์ ชมรมร้านอาหารหอการค้า สโมสรโรตารี เป็นต้น

ในกลุ่มองค์กรภาคประชาชนมีทั้งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และไม่ใช่นิติบุคคล มีคณะ

กรรมการบริหาร มีที่ปรึกษา มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ในแต่ละเรื่อง แต่ละประเด็น หรือในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

3. ประเด็นปัญหาสำคัญสาธารณะในระดับจังหวัด

3.1 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำในการเกษตร สารเคมีที่ใช้ในการเกษตรไหลลงแม่น้ำ ส่งผลให้น้ำเสียมีสารเคมีตกค้าง นอกจากนี้ก็มีการปล่อยน้ำเสีย ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่นอกเมือง ปัญหาขยะยังมีความรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากไม่สามารถจัดการขยะได้หมด ประชาชนยังขาดสำนึกในการใช้และการจัดการขยะ นอกจากนี้ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการพลังงานของท้องถิ่น นโยบายแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน ส่งผลต่อการบุกรุก ทำลายป่าเพิ่มขึ้น เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่

แนวทางแก้ไข

1. ควรให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมทุกระดับ รวมทั้งให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรเอง
2. จัดให้มีการหารือระหว่างภาคประชาชนกับเทศบาลในเรื่องการกำจัดขยะ
3. จัดให้มีการจัดการบำบัดน้ำเสียที่ไม่มีผลกระทบต่ออาคารอยู่อาศัยของประชาชน
4. จัดสรรงบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น
5. ในเรื่องการบุกรุกป่าสงวนที่ดิน ต้องมีการทำความเข้าใจกับประชาชนว่าที่ตรงไหนประชาชนสามารถอยู่ได้/ไม่ได้
6. ส่งเสริมให้ประชาชนใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมและพลังงาน
7. ในการก่อสร้างโครงการใหญ่ควรสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบ
8. ให้ประชาชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า อย่างเหมาะสม

3.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ประชาชนยากจน มีหนี้สิน เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทางด้านการตลาดผลผลิตยังถูกผูกขาด ปัญหาสภาพดินเสื่อมโทรมทำให้การผลิตไม่ได้ผล นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องประชาชนยังต้องไปหางานทำในพื้นที่อื่นภายหลังจากฤดูการทำนาเนื่องในพื้นที่ไม่มีอาชีพเสริมอื่นๆ หรือหากมีก็ยังไม่รองรับประชาชนที่ว่างงานได้ไม่ทั่วถึง ปัญหาหนี้สินในปัจจุบันถึงแม้จะมีความพยายามจากภาครัฐที่สนับสนุนให้มีกองทุนหมู่บ้าน และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ประชาชนหลุดพ้นภาวะหนี้สินได้ ในระยะหลังหนี้สินได้เพิ่มพูนขึ้น มีแหล่งเงินกู้มากมายที่ประชาชนหมุนจากก้อนไหนมาก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ นโยบายการค้าเสรีอาจส่งผลกระทบต่อสินค้าของเกษตรกรที่มีแนวโน้มที่ไม่สามารถแข่งขันกับ

สินค้านำเข้าที่มีราคาถูกของต่างประเทศได้

แนวทางแก้ไข

1. รัฐควรจัดที่ดินทำกินเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนและเสริมความรู้ด้านอาชีพ
2. ต้องส่งเสริมการผลิต การตลาดเพื่อรองรับสินค้า
3. ตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชน
4. รัฐควรพิจารณานโยบายต่างๆที่มีผลต่อความยากจน สนับสนุนให้ภาคประชาชนมีการจัดทำ แผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา
5. จัดหาเงินทุนปลอดดอกเบี้ยให้ชาวบ้าน
6. ส่งเสริมการออม
7. สร้างจิตสำนึกพึ่งตนเอง

3.3 ปัญหาด้านสังคมและสาธารณสุข ปัญหาเยาวชน การทะเลาะวิวาท ปัญหาเยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยที่เหมาะสม มีการมั่วสุม ดื่มเหล้า เล่นการพนัน ประชาชนให้ความศรัทธาต่อศาสนาน้อยลง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาลดน้อยลงผู้ด้อยโอกาสขาดคุณภาพชีวิตที่ดี วัฒนธรรม และคุณค่าของท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย ผู้นำขาดคุณภาพ ประชาชนขาดความรู้และถูกละเมิดสิทธิ นอกจากนี้สุขภาพของประชาชนยังมีโรคภัยไข้เจ็บเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสุขภาพที่ได้รับผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่มีสารเคมี สารพิษ

แนวทางแก้ไข

1. สร้างความเข้มแข็งเกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัวและชุมชน
2. พัฒนาเครือข่ายเด็กและเยาวชน
3. สร้างสวัสดิการให้กับผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาและสนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
4. สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับพระสงฆ์ เพื่อให้มีบทบาทในการพัฒนา
5. ส่งเสริมอาชีพให้เยาวชน
6. จัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชน
7. รมรณรงค์ให้สารเคมีในทางการเกษตร ส่งเสริมให้มีการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น
8. ควรมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้ผลิตและผู้บริโภค
9. สร้างการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน จัดเวทีสาธารณะภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง
10. รมรณรงค์เผยแพร่เรื่องการแพทย์แผนไทย

3.4 ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน การปกครอง ปัญหาการทุจริต คอร์รัปชันทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาการยอมรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ยังมีข้อจำกัด

แนวทางแก้ไข

1. ตั้งคณะทำงานในการตรวจสอบ การติดตาม ประเมินผลการทำงานของราชการ และองค์กรท้องถิ่น

2. เสริมสร้างให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักในหน้าที่ รับผิดชอบ มีจริยธรรม มีศีลธรรม

3. เปิดให้ประชาชนตรวจสอบการทำงานทุกระดับ

4. เลือกคนดีเข้าไปทำงาน

5. ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง

3.5 ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรยังยากจนเนื่องจากราคาผลผลิตยังตกต่ำ

แนวทางแก้ไข

1. ลดต้นทุนการผลิต

2. ลดการใช้สารเคมี

3. จัดตลาดสดสินค้าเกษตร

4. ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตร

4. ข้อมูลความคิดเห็นของภาคประชาชนเกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ความเห็นของประชาชนต่อแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนมากเห็นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ที่เน้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในทุกระดับ กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

5. ข้อมูลความคิดเห็นของภาคประชาชนเกี่ยวกับแผนพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ

5.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนน้อย

5.2 ระยะเวลาในการจัดทำแผนค่อนข้างรวดเร็ว เร่งรีบ ทำให้ภาคประชาชนไม่สามารถเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน

5.3 การประชาสัมพันธ์อ่อน ประชาชนไม่เข้าใจความสำคัญของแผน เข้าไม่ถึงกระบวนการวางแผนเนื่องจากเวลาในการทำแผนค่อนข้างเร่งรีบ มีประเด็น ค่าโครงการส่วนบนกำหนดมา จึงละเลยยุทธศาสตร์ที่เคยทำไว้ก่อนที่จะเป็นจังหวัด ceo

5.4 การเตรียมแผนในปีต่อไปควรมีเวลาในการเตรียมการและสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนให้มากขึ้น

6. แนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษา

6.1 ควรมีศูนย์ประสานงานหรือกลไกประสานงานร่วม ระหว่างสภาที่ปรึกษากับเครือข่ายภาคประชาชนประจำในจังหวัด/ภูมิภาค

6.2 ตั้งสภาที่ปรึกษาระดับจังหวัด

6.3 ควรจัดเวทีสาธารณะทุก 3 เดือน

6.4 ควรสร้างความร่วมมือในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง สภาที่ปรึกษา อาจมีเวทีสัญจรไปตามจังหวัดต่างๆเพื่อรับทราบข้อมูลจากภาคประชาชน หรือจัดร่วมกับภาค ประชาชน และสนับสนุนทุนในการดำเนินการ

6.5 สภาที่ปรึกษา ควรหาช่องทางเพื่อลงพบปะกับประชาชนให้มากขึ้น

7. ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นอื่น ๆที่เกิดขึ้นจากการประชุมสัมมนาในระดับจังหวัด

7.1 การจัดเวทีมีคนเข้าร่วมมากไป ลากการแลกเปลี่ยนค่อนข้างมีรูปแบบที่ตายตัว ตามแนวทางที่ต้องการจะวิจัยบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนจึงถูกจำกัดโดยโจทย์ที่ผู้จัดวางไว้เรียบร้อยแล้ว บางเรื่องที่ประชุมต้องการแลกเปลี่ยนในระดับลึก แต่ถูกจำกัดด้วยเนื้อหาและประเด็นที่เตรียมไว้ การแลกเปลี่ยนจึงไม่หลากหลายมาก

7.2 ในระหว่างประชุมกลุ่มย่อย สมาชิกสภาที่ปรึกษา ควรร่วมแลกเปลี่ยนรับฟังด้วย จากเวทีประชุมที่ผ่านมา สมาชิกสภาที่ปรึกษาไม่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนด้วย จะมเพียงเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเท่านั้นที่ร่วมฟังตลอด

7.3 การกำหนดเวลาประชุมวันเดียวสั้นไป ทำให้เนื้อหา รายละเอียดไม่ครบถ้วน

บรรณานุกรม

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546.

